

Eerste Groot Leusdens Dictee

auteurs: José Huurdeman en Yvonne Oeben

U, als consciëntieus participant van het eerste Groot Leusdens Dictee, wordt verondersteld bekend te zijn met het wapenfeit dat de Frankische nederzetting Lisiduna anno Domini 777 door Karel de Grote werd geschonken aan de Sint Maartenskerk in Utrecht. Het bericht werd mogelijkwerwijs per ordonnans op een przewalskipaard overgebracht. 1200 jaar nadien werd deze gebeurtenis herdacht tijdens de feestweek Leusden 1200, al werden de festiviteiten abrupt en voortijdig beëindigd door het verscheiden van de burgemeester. De huidige gemeente Leusden bestaat nochtans pas sinds 1969, het jaar waarin de gemeenten Stoutenburg en Leusden fuseerden.

Na deze prolegomena volgt nu een recapitulatie van de verdere loop van de historie van Leusden. De kerk in Oud-Leusden was eeuwenlang de enige kerk voor de hele periferie, inclusief Amersfoort. In 1828 werd, met gebruikmaking van bouw materiaal van de oude, een nieuwe kerk gebouwd, de huidige Dorpskerk.

Na de Reformatie bleef een deel van de priesters, recalcitrant als zij waren, trouw aan de clerus. Zij gingen voor in eucharistievieringen die plaatsvonden in boerenhoeven. Deze incrementele ontwikkeling is van invloed geweest op het ontstaan van de beide rooms-katholieke kerkdorpen Achterveld en Hamersveld.

Rond het jaar 1000 koos bisschop Ansfried een twaalf meter hoog rivierduin uit om een monnikenklooster te stichten; dit klooster vormt de basis van Huize De Heiligenberg. Keizer Karel V was in 1536 mede-eigenaar van de reeds in 1334 genoemde 'Treke aan de Beke', het latere Huize Den Treek. Willem Hendrik de Beaufort kocht de hoeve in 1807 en dat was het begin van het ontstaan van het huidige, bijna 2200 hectare grote, familielandgoed.

Een van zijn nazaten stichtte Landgoed De Boom en liet in 1879 een landhuis bouwen. Het landgoed met al zijn pachtboerderijen is door Annie de Beaufort, de laatste telg van de familie, geconverteerd naar een stichting, bekend als Stichting De Boom.

Walter van Amersfoort vestigde zich in 1259 in de nog in aanbouw zijnde 'Stoutenborgh', wat trotse burcht betekent. De bisschop van Utrecht mocht het kasteel gebruiken om er zijn krijgsknechten te legeren en verleende quid pro quo in datzelfde jaar stadsrechten aan Amersfoort. Tot aan zijn executie in 1619 was de bekende staatsman Johan van Oldenbarnevelt de eigenaar. Twee eeuwen later, in 1862, liet Johannes Luden een buitenissig neogotisch paleis bouwen. Zijn dochter sloopte dit etablissement om in 1888 elders op het landgoed een heerlijkheid te laten bouwen dat heden ten dage in de volksmond de archaische naam Kasteel Stoutenburg draagt.

Een eveneens gerenommeerd heerschap in onze gemeente was Benjamin Cohen, een prominente en vermogende tabakshandelaar en bankier die in 1777 rondom boerderij De Busaert 51 hectare grond aankocht. Alle grond werd primordiaal geschikt gemaakt voor de tabaksteelt. Cohen liet een tabaksschuur bouwen van honderd meter lang, 't Spul

genoemd. Tijdens deze epoqe was er een gigantisch emplooi op de plantages en in de tabaksschuren in Hamersveld. Na de teloorgang van de tabaksteelt bleef nog twintig meter van de schuur intact. Wegens de kramakkelige staat werd de laatste tabaksschuur van Leusden in 1978 geamoveerd.

De naoorlogse periode kenmerkt zich door wederopbouw, opkomende prosperiteit, secularisatie en expansiedrift. De eerste boerderij die reeds in 1958 werd gesloopt ten behoeve van de extensie was boerderij, herberg en rechthuis De Swartesteegh.

In 2027 bestaat Leusden 1250 jaar. Kunnen we ervan uitgaan dat onze gemeente dan opnieuw wordt ondergedompeld in een feestweek? Wordt u een van de initiators? De essayisten van dit epistel hopen op een affirmatieve respons.